

NOTIFIKATIONER

från Skånska Akademiens Vänförening Nr 14, September 2023

Bild: Martin Martinsson

ÅRETS MEDELPUNKT

Vilken sommar vi haft – och har. Hett som i Helja, torrt som i öken och en Östersjö som bjudit på osedvanligt behaglig temperatur. Men också dagar, eller var det veckor? då regnet stod som spön i backen. De ut-

mattade bladen på träd och buskar lyste plötsligt upp och blänkte och bländade i de mest ljuvliga kulörer. Allt detta vill vi väl minnas, från den i mycket annat dystra sommaren 2023. Men nu är det dags att gå vida-

re till den vackra sköna hösten, med gott om tid att kura skymning. Och tid att möta årets medelpunkt, Björn Ranelid, vid vårt höstmöte i Höör. Denne gudabenådade författare möter du också i detta nummer.

Björn Ranelid

Årets medelpunkt!

**Director
har ordet:**

**Det är med stor glädje
som Skånska Akademien
i år utnämner författaren
Björn Ranelid
till Årets Medelpunkt**

Björn är en av landets mest uppskattade författare och föredrags-hållare. Samtidigt är han en stark, tydligt närvarande och omtalad kulturpersonlighet. Han är en stor vän av den skånska kulturen och har för många blivit en symbol och förespråkare för Skånes kulturidentitet. Akademiens motto är Kultur och Humor – något som i hög grad stämmer in på Björn Ranelid.

Björn är uppvuxen i Malmö och han bor tillsammans med sin hustru Margareta halva året i Kivik och andra halvan i Stockholm. Som ung spelade han fotboll i MFF. Han nådde ända fram till A-laget, men där blev det medverkan i endast en match. Efter studier vid Lunds universitet arbetade han som lärare i svenska och filosofi i Ystad.

Som författare och föredragshållare väcker Björn Ranelid starka känslor. Det är svårt att värja sig

för all den energi som kommer emot en vid ett fysiskt möte. Jag hade förmånen att få tillbringa ett par timmar med honom i hans trädgård, med utsikt över de egna äppelodlingarna i Kivik. Det blev två synnerligen intensiva timmar. Han har mycket att berätta och hans talspråk upplever man nästan lika fylligt och elegant som språket i hans böcker. Det är fascinerande att lyssna på honom. Han beskriver för övrigt själv sitt författarspråk som

*”ett prosaspråk
med vissa rötter
i poesin”*

Björn har skrivit ett stort antal böcker och han har fått stor uppmärksamhet som författare. Han fick Aftonbladets litteraturpris 1989 samt Augustpriset 1994 för boken Synden.

Prisceremonin för Årets Medelpunkt äger som vanligt rum i Skånes mittpunkt, det vill säga i Höör, dock på annan plats och lokal än tidigare. Lördagen den 7:e oktober samlas vi klockan 11.30 i Kulturhuset Anders för prisutdelning och underhållning. För underhållningen svarar kulturskolans saxofonensemble KLYW – som för övrigt ägnat sommaren åt att vara kommunens sommarensensemble med konserter runt om i kommunen. Därefter fortsätter vi med en gemensam lunch på Höörs Gästis, dit alla är välkomna. Allt om hur detta går till, och hur man anmäler sig, kan du ta del av i faktarutan du finner här bredvid.

Årets Medelpunkt

Skånska Akademien utnämner

Björn Ranelid

till Årets Medelpunkt 2023

Varmt välkommen till Höör
lördag 7 oktober 2023

Program:

11.30 Prisceremoni

på Kulturhuset Anders:

Skånska Akademiens Director Martin Martinsson hälsar välkommen och överlämnar diplom och gåva från Skånska Akademien.

Björn Ranelid håller tal och intervjuas därefter av Director.

Kulturskolans saxofonensemble KLYW underhåller.

13.30 Lunch

på Höörs Gästgifwaregård:

Wallenbergare på hjort med kantarellsås, sötpicklade blåbär, sallad och potatiskaka. Måltidsdryck. Kaffe och skånsk äpplekaka
Pris 195 kr

Bokning lunch, info@hoorsgastis.se

Telefon: 0413-220 10

Årets Medelpunkt arrangeras av Skånska Akademien tillsammans med Akademiens Vänförening i samarbete med Höörs kommun och Höörs Gästis

Sommarnjutning Bild: Ingela Jacobsson

En höst fylld av musik och kultur

Här är ett axplock på vad de stora institutionerna har att erbjuda denna höst. Det finns naturligtvis oändligt mycket mer, stort som smått och i alla tänkbara genrer runt om i hela landskapet.

Lund Choral Festival, 16–22 oktober, är en festival som lyfter fram körsången som en konsertupplevelse för en besökande publik. Många körfestivaler har körerna själva som målgrupp då man träffas för att tävla eller sjunga tillsammans. Men så är det inte i Lund och det är detta som gör festivalen unik – publiken är i centrum. Återigen är det en härlig blandning av lokala körer och nationella och internationella gästspel. Till exempel kommer manskören Homina från Ukraina, Radiokören från Stockholm deltar och även den spännande Ecstatic Ensemble med Malena Ernman, gör ett framträdande under veckan. Flera konserter är gratis, till andra får man lösa entrébiljett. Och liksom tidigare år är det Musik i Syd som står för värdskapet.

Malmö Live Konserthus har haft det besvärligt under en längre tid. Chefer har kommit och gått, vilket man kan anta fått till följd att det varit en något turbulent period för medarbetarna. En ny chef tillträder dock i början av nästa år. Det är Erik Mikael Karlsson som lämnar Norrlandsoperan och flyttar åter till Malmö.

Erik Mikael har en gedigen kunskap om svenskt musikliv, bland annat efter alla år som en av cheferna på Sveriges Radio P2. Jag önskar honom lycka till! Det finns ju en så stor potential med Malmö SymfoniOrkester i ett av Nordens förnämsta konserthus.

Bland de många programmen i höst har jag två förslag:

Ecstatic Ensemble med Malena Ernman uppträder under Lund Choral Festival, 16 – 22 oktober.

Håkan Hardenberger dirigerar Malmö SymfoniOrkester den 7:e december på Malmö Live. Bild: Marco Borggreve

25 oktober framträder Lill Lindfors, Jan Lundgren och Nisse Lundgren tillsammans. En härlig konstellation med tre fantastiska musiker som känner varandra väl. 7 december blir det de två vännerna Roland Pöntinen och Håkan Hardenberger som musicerar ihop. Roland spelar pianokonsert nr 5 av Beethoven och Håkan dirigerar Malmö SymfoniOrkester.

Det har byggts många nya operahus i Norden under senare år, så-

väl i Oslo som i Köpenhamn och Helsingfors. Men frågan är om något av dessa imponerande och påkostade hus kan mäta sig med **Malmö enastående Operahus** från 1944. En magnifik byggnad, med en av Europas största scener och en unik foajé som vi väl alla bara älskar.

Mozarts opera Don Giovanni sätter man upp med start den 7:e oktober och den går fram till den 17:e december. Fantastiskt vacker

Helsingborgs stiliga Konserthus bjuder in till ett fint konsertprogram. Bild: Wikipedia

musik men med en historia som man kanske inte ska ta på allra största allvar. Säkert en fin uppsättning som det alltid är på Malmö Opera.

Helsingborg har ett fint och vackert **konserthus** som invigdes drygt tio år före Malmö Stadsteater – det vill säga nuvarande Operan i Malmö. Samma år såg också Konserthuset i Kristianstad dagens ljus. Det är ett spännande program som Helsingborg Symfoniorkester erbjuder oss denna höst. Jag väljer här två konserter som jag tycker

sticker ut. 26:e oktober framför orkestern de två sista symfonierna av Tjajkovskij och Schubert. Amalie Stalheim, cellist från Norge gästar orkestern den 30:e november och spelar då vår svenske tonsättare Anders Hillborgs cellokonsert.

Till sist lite julmusik. **Odeum, Lunds universitets musikinstitution**, hälsar oss välkomna till ett julprogram med tre konserter i den vackra Universitetsaulan den 9:e december. En garanterat stämningsfull upptakt inför den stundande julen! Men som sagt, det finns ju så

mycket mer än detta som händer i denna rika kulturregion. Håll ögonen öppna i alla olika media!

Varma hälsningar

Martin Martinsson

Director, Skånska Akademien

Bli medlem!

Notifikationer är ett medlemsblad för föreningen Skånska Akademiens Vänner. Det kommer ut med fyra till fem digitala nummer per år. Redaktör för medlemsbladet är Ingela Jacobsson och mejladress till föreningen, såväl som till redaktören, är info@vanforeningen.com

Medlem i vänföreningen blir du genom att betala medlemsavgift, 150 kronor för år 2023. Beloppet sätts in på Vänföreningens Bg 842-7817.

Glöm inte att uppge namn, mejladress och gärna även postadress.

Genom att gå med i Vänföreningen stödjer du på ett aktivt sätt Skånska Akademiens verksamhet.

Vill du veta mer, gå in på vår hemsida: vanforeningen.com

Bild: Göran Alvek

Vilken energi

Energi och klimat är viktiga, och högst aktuella ämnen. Och viktiga ämnen måste ständigt bringas ny, uppdaterad och intressant fakta för att ge engagerande diskussioner. Temat för årets Musikaliska symposium på Jordberga var just energi och klimat. En blandning av energi och kultur, därtill kryddat med humor och allt serverat i en hänförande miljö med utsökt mat. Vilket ytterst spännande, intressant och givande symposium det blev.

Detta upplägg serverade familjen von Arnold – Otto, Cathrine och Carl Adam, i samverkan med Skånska Akademiens Vänförening en solig kväll i maj. Jordbergasymposiet är ett evenemang som pågått i flera år på vackra Jordberga gods med familjen von Arnold som inspiratör, samordnare och arrangör. Dessa symposier har, bland andra, Skånska Akademiens Vänförening som nära samarbetspart och sparringpartner.

Energifrågan, nära förknippad med miljöeffekterna, är en av de viktigare nutidsfrågorna för vår framtid.

Jag vill därför ägna några rader att påminna dig som var där, och ge lite input till dig som inte hade möjlighet att närvara, om några av de klokheter och reflektioner de närvarande yttrade denna givande eftermiddag och kväll.

Dock fick vi inte bara klokskap på symposiet. Skrattmusklerna fick också arbeta – samtidigt som musiknjutningen var total. För denna härliga kombo svarade danska sångerskan Anna Vaupel med kapellmästare Per Engström som underhöll på ett sätt som vi alla hade med oss lång tid efter det att musi-

ken tystnat. Och minnena lever sannerligen kvar än!

Energi en viktig faktor för samhällets utveckling

Energi har en vital plats i den industriella historia som präglat Europas utveckling. 1765 patentades ångmaskinen, 1784 uppfanns Spinning Jenny och 1804 byggdes det första ångdrivna lokomotivet för tunga laster. Detta är bara några årtal och exempel på teknologiska framsteg som formade den industriella revolutionen.

Även om det tidvis var manlig dominans på scenen – här Carl Adam von Arnold, Jordberga, Peter Hjalmar EON, Magnus Jiborn, Kustvind, Fred Furrer, Siegel Architecture AB, Petter Birgersson, Trelleborgs och Ystad Allehanda, Magnus Sahlin, Trelleborgs Energi och Otto von Arnold, Jordberga – så uppvägdes detta mer än väl av Maldivernas FN-klimatsändebud, Thilmezza Hussain, se bild nedan, och den fantastiska Anna Vaupel.

Bild: ovan Catherine von Arnold, nedan Göran Alvek.

Ny teknik och billig energi i skön förening skapade förutsättningar för högre välstånd, mänskligare leverne och bättre hälsa. Då var det enkelt, energi gav förutsättningar för ett ökat välstånd, och klimatfrågorna var inga prioriterade frågeställningar.

Därefter gick utvecklingen snabbt – mycket till följd av den billiga energin – fram till ca 1980-talet, då man upplevde att denna väg kom in i en återvändsgränd. Slit-och-släng-samhället ifrågasattes. Klimatpåverkan från det fossila bränslet var besvärande. Miljöfrågorna blev prioriterade frågor.

Nu på 2020-talet är det åter dags för en ny industriell revolution när allt ska elektrifieras – bilar, flygplan, stålproduktion. Följdeflekterna av detta lär påverka oss alla.

Carl Adam von Arnold gav en målande beskrivning av jordbrukets utveckling – från ren manna-kraft fram till att idag vara en mångfacetterad blandning av high-tech, maskiner och specialkunskande. En bransch som 1823 sysselsatte ca 80 % av befolkningen, 1923 ca 44 %, och som fram till idag sysselsätter mindre än 2 % av befolkningen. Snacka om förändring!

I väntan på den synnerligen välsmakande maten från Svaneholms slottsrestaurang. Bild: Catherine von Arnold

Maldivernas klimatsändebud i FN gav en egenupplevd bild av hur klimatförändringen påverkar henne, hennes familj och Maldiverna som land. Från att i ungdomen ha upplevt en sorglös tid med "fri tillgång" till friskt vatten, till idag då grundvattnet blivit så kontaminerat att allt vatten måste renas. Idag går det åt mer medel från Maldivernas offentliga sektor till att rena vatten än det går åt till utbildningssystemet. Denna förändring har skett på mindre än 30 år.

Hela åskådarskaran på Jordberga lyssnade andäktigt på denna skrämmande bild från verkligheten.

Och som någon sa – tänk om detta varit i Abbekås. Eller i Böste. Eller i Gislöv...

Eon gav en kunskapshöjande presentation av hur det rent faktamässigt ser ut för energianvändning, både vad gäller utbyggnad och kapacitet. Och inte minst Trelleborg Energis spännande framtidsatsning med vätgas som källa för ny energi gav framtidshopp och inspiration.

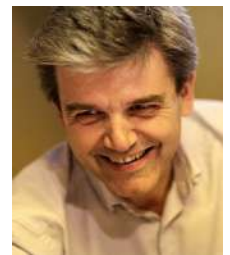
Kittet för alla dessa kloka inspel – kombinerat med insikter från byggbranschen, Siegel Architectur och vindkraftsdito, Kustvind, samt re-

flektioner från politiske redaktören på Trelleborgs Och Ystad Allehanda – var ovannämnda Anna Vaupel som sjöng såväl operett som visor och som "följde upp" med träffsäkra kommentarer. Hon och kapellmästaren Per Engström gav musiken en hedersplats på Symposiumet samtidigt som de fick oss alla att skratta och njuta. Härligt, härligt var det!

Tänk att klokskap, matnjutning, musikaliska höjdpunkter och många härliga skratt kan kombineras på detta sätt. Jag tror att alla efteråt gick hem lite klokare, mycket gladare och redigt mätta och goa. Det är sådant vi skåningar högeligen gillar.

Tack till familjen von Arnold, men även ett varmt tack till alla sponsorer som gjorde detta möjligt. Tack Handelsbanken, Eon, Trelleborgs Energi och Trelleborgs Kommun.

Nästa år planerar vi ett nytt symposium – med nytt tema, nya frågeställningar och nya njutningar!

Göran Alvek

Ordförande
i Skånska Akademiens
Vänförening

Bild: Göran Alvek

Min själ väger inte mer än drömmen i en fjäril, men den rymmer så mycket att Gud får ta till sin stora passare, om han vill sluta den. Bär ditt barn som den sista droppen vatten. Gullviva, nattviol och johannesnyckel är fridlysta i Sverige, men inte barnen.

Det språket har en egen gren i den svenska skogen och det kallas ranelidska. Mina berättelser är flyttfåglar som söker värmen och jag ger mig inte förrän de finner ett bo i ditt hjärta.

Små barn sitter på gamla telefontrådar och lyssnar när de vuxna människorna talar runtom i Sverige. Jag har ännu inte lämnat notstrecket. Det är spännande att höra alla samtal.

Det står en liten pojke med hängselbyxor och ser omvärlden genom min sjuttiofyraåriga blick i går och i dag och en okänd tid framöver i mitt liv. Min litterära syn föds ständigt.

Jag har förlängt min gula blyertspenna från första klass på Rörskolan i Malmö och gjort en herdestav av den. Nu vandrar jag bland orden och vaktar dem, men ibland händer det att ett litet lamm går vilse eller att ett rovdjur river mamman. Framtiden vecklar långsamt ut sig från första bokstaven och mellan styckena ser jag åldrande ljus från stjärnor som redan slocknat.

Nu doppar jag min tumme i svärta och trycker den mot ett vitt papper. Därigenom bildas en genetisk slinga och en del av mitt signalement. Jag är inte ensam om mitt

Björn Ranelid i sin vackra trädgård och äppelodling i Kivik.

Bild: Martin Cederblad

modersmål i världen, men väl om min stil. Min strävan är att ingen annan författare skall kunna förväxlas med mig i tal och skrift.

Vid ett tillfälle när jag talade och framträdde i en kyrka i Stockholm blev jag plötsligt avbruten av en kvinna i publiken som påstod att hon inte förstod vad jag sade, eftersom jag talade skånska. Hon hävdade att det inte var svenska.

Det lustiga var att hon bröt gravt på en blandning av svenska och ett annat språk. Jag blev överraskad, men jag fann mig snabbt och ställde frågan om jag borde avsluta mitt anförande med tanke på att jag befann mig i en svensk kyrka med en svensk publik och att jag talade ett annat språk än svenska.

Protesterna blev högljudda. Kvinnan trodde kanske i sin enfald att hon skulle få andra med sig i sitt angrepp på mig, men ingen stödde henne. Tvärtom ropade många i församlingen att hon borde lämna kyrksalen, om hon inte förstod vad jag sade.

Jag skriver mina böcker och andra texter i essäer, artiklar och krönikor på klanderfri svenska utan inslag av utpräglade dialektala ord eller uttryck. Till skillnad från författare som Torgny Lindgren, Göran Tunström, Per Olov Enquist och Sara Lidman är mitt skriftspråk renodlat rikssvenskt. De nämnda skrev ofta långa och många avsnitt på bygdemål i sina romaner.

Min satsmelodi är skånsk när jag talar. Människor som inte sett mitt

ansikte i olika situationer i offentlig miljö har många gånger sagt till mig att jag blev identifierad genom och i kraft av min röst.

Det är förmodligen så att jag är fullkomligt ensam om mitt tungomål och mitt skriftspråk. Därmed är det kongenialt med det faktum att varje människa existerar i endast ett exemplar och när hon är borta kan hon inte ersättas av någon annan.

Mutationerna börjar nämligen redan i koncipieringsögonblicket. Enäggstvillingar har inte en fullkomligt identisk genotyp. Det existerar inte tvillingar som har exakt samma antal hårstrån på hjässan, fjun på armar och ben, lika många celler i kroppen och som talar, sjunger, skrattar, gråter och tänker exakt lika. Det gäller för fenotypen.

Jag skrattar ofta åt skånsk humor, men nästan aldrig åt stockholmska skämt, trots att jag bott och varit mantalsskriven i huvudstaden i snart trettiofyra år. Min själ är mer finstämd av Malmö Idrottsplats, Ribersborg, Mazetti, Kockums Mekaniska Verkstäder och Varvet än av Sveavägen och Hornsgatan där jag har bott och nu har min adress, när Margareta och jag inte befinner oss i Kivik och på Österlen.

Jag föddes i Malmö den 21 maj år 1949 och jag döptes i Kirsebergs kyrka. Min familj bodde på Sallerupsvägen 32 F. När jag var sexton år flyttade vi till Per Albin Hanssons väg. Den forne statsministerns barn- domshus hukade invid trottoaren. Det var inte byggt för högväxta människor.

Jag spelade fotboll i Håkanstorps Bollklubb innan jag värvades till Malmö Fotbollförening. Där är jag nu hedersmedlem och ambassadör och jag har tilldelats dess kulturpris. Sveriges främsta fotbollsklubb genom tiderna har en egen kammare i mitt hjärta.

Mina tänder står i enskild ställning när jag hör infödda malmöbor säga

Nobelvägen som om den vore av fin börd och inte sprungen ur dynamitkungens namn. Likaså ligger min tunga platt i munnen av vörndnad om en gammal dam eller herre säger att det är hitt i vannet på Sibbarp en dag i juli.

Mitt livs första universitet var mammas och pappas pakethållare på deras cyklar, ty jag satt där sex morgnar i veckan när jag åkte med Margit till köttaffären i hörnet av Smedjegatan och Södra Förstadsgatan där hon arbetade.

Pappa Sigvard hämtade mig med sin Crescent sent på eftermiddagen när hans dagsverke var över på Rasco. Han stod vid maskinen och tryckte etiketter och klisterremсор, men mest av allt var han konstnär. Han målade landskap, porträtt och stadsmotiv och jag brukade följa honom när han fällde upp sitt staffli och tog fram färgerna och penslarna.

Min barndom doftade av pappas franska terpentiner och Mazettis Ögoncacao på Bergsgatan. Jag såg när Bruno Vitale snurrade en Jaffaapelsin på sitt långfinger och sade att det var Nacka Skogslund som lekte med den gula bollen i det italienska laget FC Internazionale. Det hände att män som suttit i ölhallarna kring Möllevångstorget och berusat sig högggradigt bråkade och slogs bland torgmadammerna. Åskådarna påminde om skrämda och roade fåglar på Axel Ebbes gigantiska monument över arbetets ära i granit.

Då kom polispiheten Svarta Maja och två eller tre konstaplar lyfte in busarna i en cylinderformad hytt av trä i det södra hörnet av torget som vette mot Bergsgatan. Jag fick en lektion i vuxenlivet som jag inte kunde läsa mig till sagoböckerna.

Jag tittade i pappas konstböcker och såg Rembrandts mästerverk. Mamma och pappa hade lagt en del av sin lilla budget på avbetalningar av sammanlagt sexton av Strind-

bergs och Lagerlöfs verk i halvfranska band.

Jag gick i söndagsskolan och mamma och pappa var medlemmar i stadens Elimförsamling. Jag hörde Einar Ekberg sjunga En stad ovan molnen, Jag är pilgrim och jag är främling, Vart jag går bland skogar berg och dalar. Willis Säwe predikade under söndagens högmässa i den vackra kyrksalen som varit en velodrom och teatersalong där Nils Jönsson debuterade innan han blev Poppe med det svenska folket.

Jag har hört kvinnor och män tala i tungor under en högmässa och jag har sett församlingsbor i vita fotsida särkar stiga ner i den lilla bassängen och låta sig döpas i vuxen ålder till Jesu efterföljd. Jag har kvar de öronen som hörde och ögonen som såg och jag kan ta fram dem när jag skriver nu.

Jag är en kronisk och obotlig lärjunge i skrift och i tal. Mina läromästare är August Strindberg, Selma Lagerlöf, Pär Lagerkvist, Stig Dagerman, Tomas Tranströmer och Kerstin Ekman.

Nu gör jag om förvandlingen av pennan som blev en herdestav och den blir en stafettpinne i litteraturens tjänst.

Jag tackar för ordet låter boken kröka ryggen och bugar

II

Ingen dator kan härma mina metaforer och aforismer. Den mest avancerade maskinen på jorden framkallar ingen gråt och ingen glädje, sorg och lust hos människan. Orden, däremot, blir till i våra hjärtan, lungor och blodomlopp.

Världen tränger in genom ögat och så sker den andra skapelsen. Böckerna är nomader och beduiner. De

är kameler som går långt i öknen och klarar sig länge utan vatten. Vinden över ängar och åkrar får de stolta orden att kröka rygg och böja sig inför naturens krafter.

När jag var en liten pojke hade jag lika långt till Bagdad som till månen, men så läste mamma eller pappa för mig ur *Tusen och en natt*. Plötsligt lyfte familjen på en förtrollad matta och svävade högt över städer, byar, hav, berg och milsvida skogar.

Ordet rör sig med ljusets hastighet trettio tusen mil i sekunden, men min själ är ännu snabbare. Innan du hinner blinka har jag i tanken besökt fem kontinenter, fastän jag inte rört mig ur fläcken.

Det största miraklet på jorden är att du inte existerade innan du föddes. Så är det för var och en av oss. Det andra är uppfinningen av bokstäverna och orden som bildade alfabetet.

Ingen människa undkommer ordet. Det gäller för påven i Vatikanstaten, presidenten i Amerikas Förenta Stater och alla konungar och undersåtar. Tiggaren är kejsarens jämlike i allmänhetens bibliotek.

Stadens reklam kilar iväg som småkryp inför våra ögon, men de är flitiga och återkommer varje dag med nya strån till stacken. A, b och c väntar utanför oss och när vi läser dem blir de foster i varma innanhav.

Det är den omvända födelsen och den verkliga jämlikheten, ty även mannen blir bärare av barn och liv därigenom.

Texten vet ingenting om sina läsare, men allt skrivet hänger på deras generositet. När en bok bränns, avrättas också en människa. Det förstod inte Adolf Hitler och det är ett av alla tyranners lyten. Despoter och enväldshärskare försöker alltid strypa och avskaffa det fria ordet.

Barn som reser mycket kan ha sina hem i böckerna. De ligger på rygg i klykan av bokstaven Y och betraktar himlen. De vuxna människorna hittar inte gömställena med mindre än att de själva återvänder till det

tredje miraklet. Det är konsten att lära sig att läsa.

När jag väl hade lärt mig att tyda, uttala och läsa bokstäverna så förvandlades världen och verkligheten för mig och dessa blev aldrig sig lika igen. Efter nästan sextio år i ordens tjänst har jag blivit som en ciselör, stuckatör och finsnickare i språket.

Jag tål inte slarv och fusk i tal och skrift. Ett enda ord kan skilja en mästare från en dilettant. När Nils Ferlin använde ordet "tillika" i stället för "dessutom" i dikten *En valsmediodi*, så visar han på sin känslighet för valörer och förmåga att välja bladguld och inte billig fernissa när han formar en mening och strof.

Orden på ett papper eller i tungomål är som frömjöl och pollen i luften. Man kan som läsare och lyssnare bli allergisk eller immun mot alla former av retningar i öga, näsa och mun.

I dag har många som talar och skriver förvandlat språket till en kloak och container. De har ingen vilja, förmåga eller lust att sortera soporna. Det är som om aningslösa papegojor ger ifrån sig betydelselösa läten. De tar inte ansvar för språket och det handlar inte om en positiv utveckling, utan om sabotage och skadegörelse av ett ovärderligt arv.

Särskrivningen av ord har blivit en neurologisk åkomma och ett lyte hos en hel generation som därtill har satt grammatik och stavning på undantag. De saknar handstil. Enkla texter reser sig som hinder för dem och blir en vallgrav mellan förståelse och obegriplighet.

Ögat hoppar mellan framtiden och det förflutna. Det rör sig inte från vänster till höger när människorna i Västerlandet läser. Det skuttar omkring på baksidan. Tre fyra sekunder sker denna rörelse och det blir cirka två hundra grader i sekunden. I den korta pausen mellan hoppen läser vi.

I arabiska och hebreiska läser man från höger till vänster och i Japan

uppifrån och ner. I Kina har man börjat skriva från höger till vänster. I forngrekiskan läste man varannan rad åt höger och varannan åt vänster. Människans läsande är cirka sex tusen år gammalt. Inristningarna av tecken i lertavlor som föreställer tio getter och får är från Tell Brak i Syrien. När jag lärde mig att uppväcka bokstäverna från döden skakade hela universum. Blommorna slog ut mitt i vintern och fjärran länder drog eld på en magisk sticka som tände mina ögon.

Aporna kan inte tala. Förmågan att forma och uttala orden beror bland annat på människans struphuvud. De blinda och synskadade läser med fingerblomman. Kanske tyder vi inte endast med ögat utan också med örat. Lungorna, nerverna och musklerna hjälper till och glöm inte hjärtat som pumpar blod till sinnesrörelser hos oss.

Jag minns dagar i sängen när jag hade halsfluss och vattenkoppor och jag läste *Tusen och en natt* när jag var elva eller tolv år. Boken var rikligt och vackert illustrerad. Sköna kvinnor med tunna slöjor och mörka ögon tittade på mig.

Jag blev förälskad i Sjeherazade och övade på att säga hennes namn medan febern i min kropp steg. Då lärde jag mig att bli en Aladdin som gned fram underbara syner från Bagdad. Talismaner, kloka slavinnor, andar och fattiga fiskare tog över min värld.

Gud skrev budorden och lämnade dem till Mose, men mera gav han inte av egen hand. Jesus tecknade ett enda ord på marken och strök bort det innan framtiden förvanskade det.

Om Fadern och sonen hade skrivit hela Bibeln inför vittnen hade kanske vissheten rått en tid och tron hade flyttats till andra områden. Nu måste vi förlita oss på att profeterna och evangelisterna talar sanning.

Biblioteken är skattkammare för demokrater och skräckens hus för

en diktator. I en tid när människorna förtunnar ordens betydelser till nästan vad som helst döms Salman Rushdie till döden för fantasins och bokstävernans skull.

Så lyder det yttersta beviset på litteraturens makt. Ibland flyr ordet från språket och sätter sig som ett ka-insmärke i vår panna. Där står juden, zigenaren och negern. Det är så lätt att skymfa och kränka med ett par stavelser på alla språk.

Hitler skydde böckerna som inte bekräftade hans egen syn på människan och den ariska rasen. 213 före Kristus fastslog den kinesiske kejsaren Shih Huangti att historien började med hans regeringstid. Alla böcker som kommit ut dessförinnan måste brännas.

För att slippa skiljas från sitt bibliotek med 117000 verk när han var på resa lät den ivrige läsaren och storvisiren av Persien, Abdul Kassem Ismael, forsla dem på en karavan av kameler som hade dresserats att gå i alfabetisk ordning.

1740 införde South Carolina en lag mot undervisning i läsning för slavar. Flera andra amerikanska delstater följde efter. En slav som ertappades med att lära sig att läsa pryglades och efter tredje resan höggs den första pekfingerleden av. Lagen var i kraft till 1865. Nazismens bokbål och ayatollans dom över romanförfattaren har många syskon i tid och rum.

När jag skriver prövar jag friheten i mitt liv. Denna gränslösa rymd kan samtidigt vara förrädisk och kanske barbarisk. Om allting är möjligt och tillåtet i litteraturen, så hetsas fantasin och språket ständigt till utmärkerna och de farliga stupen. Läsarna måste bjudas in till äventyren och strapatserna och det är långt ifrån säkert att de har modet och förmågan till detta.

Skrivarna under medeltiden hade det svårt. Rummen lades i mörker

under sommaren så att de inte blev för varma och på vintern släppte inte de små fönstren in särskilt mycket ljus. Om man hade dålig syn i Babylon, Rom och Grekland var enda utvägen att få böckerna upplästa för sig. Vanligen gjorde slavar-na detta.

Den närsynte Nero brukade se på gladiatorspelen genom en smaragd. 1284 tillverkades de första glasögonen i Venedig eller Florens. Till ett gott stycke in på 1400-talet var glasögon en lyxartikel.

Gudomarna i Grekland, Rom och Bysans brydde sig inte om böcker. De återgavs aldrig med sådana. Kristendomen var den första religionen som satte en bok i Guds händer. Gud och Kristus kunde inte vara närsynta, men kyrkofäderna Augustinus och Tomas av Aquino avbildades ibland bärande på en lärd foliant med glasögon på näsan.

Hör och se dessa enkla läten som engelskan, tyskan, italienskan och franskan när de blåser upp sig. Världens mest invecklade språk talas av de australiska infödingarna på Arnhem Land. Chippewa är indianernas tungomål i Minnesota och det har ända upp till sex tusen verbformer. Tillamook, också ett indianspråk, har de flesta förstavelserna: trettio stycken.

Eskimåerna har endast cirka 12500 ord i sitt språk, men de använder sextiotre former av presens och enkla substantiv som har bort emot 252 böjningar. Det kinesiska språket har nittiotvå tecken för "i" och det mest invecklade tecknet i det språket består av sextiofyra streck och betyder just "pratsam". Taki taki-språket som talas i Guinea omfattar bara 340 ord. William Faulkner skrev en mening på 1300 ord i boken Absalom! Absalom!

Benjamin Franklin älskade böcker. Samuel Johnson läste glupskt. Han höll en bok i knät medan han åt och påminde om en hund som vaktade

ett ben mellan tassarna. Sokrates argumenterade mot böcker. De var värdelösa redskap som inte kunde förklara vad de säger utan bara upprepade samma ord gång på gång.

Jag påstår att boken fortfarande är ett bevis på människans frihet och att själen och ordet är statslösa. Nationalspråken är bara varianter på den stora och ständigt levande och pågående berättelsen på jorden.

Tusen böcker må krympa till ett minne som ryms på ett barns fingernagel eller i blicken hos en läsande människa, men det handlar inte om en strid mellan hur och var bokstäverna eller nollorna och ettorna rör sig och stillnar.

Språket är alltid och överallt av kött och blod och det kan ingen maskin i världen ersätta. Jag är obotligt förundrad över dessa ord som nu ligger inför din blick och miljarder andra som väntar på att bli lästa och hörda av mig.

Björn Ranelid.

Bild: Martin Cederblad